

història

Carrasco i Formiguera, diputat per Girona

75 anys després de ser executat pel règim de Franco

Han passat ja més de 75 anys d'aquell fatídic divendres de Passió de 1938 en el qual era executat a Burgos, pel règim de Franco, l'exdiputat i exconseller de la Generalitat Manuel Carrasco i Formiguera. La seva mort, tan sols quatre dies després de l'entrada de l'exèrcit nacional en territori català i de la derogació de l'Estatut d'Autonomia, va ser interpretada com a escarment pel catalanisme –però també per qualsevol dissidència dins les files del règim– i, en particular, com a toc d'atenció a l'Església, ja que Carrasco es va destacar per ser un polític nacionalista i catòlic. D'entre totes les facetes polítiques, no és menys important que Manuel Carrasco va ser també diputat per Girona durant les Corts Constituents de la II República (1931-1933). I ho va ser pel Partit Catalanista Republicà (PCR), formació hereva de l'Acció Catalana, fundada tan sols nou anys abans, el 1922.

JORDI BOHIGAS > TEXT

Carrasco era l'any 1931 un advocat barceloní de 41 anys amb una llarga experiència política al darrere. Havia trencat amb la Lliga Regionalista essent regidor a l'Ajuntament de Barcelona, uns vuit anys abans. Tenia una trajectòria professional lligada a la càtedra de dret mercantil de l'Escola d'Alts Estudis Comercials de la Mancomunitat i al Comitè Industrial Cotoner. Des de 1922 s'integrà a Acció Catalana, una escissió de la Lliga Regionalista que tenia un plantejament sobiranista i social més agosarat. L'AC arribà a ser un partit fort, que agrupava amplis sectors de la burgesia i dels intel·lectuals del país, amb grans expectatives de triomf electoral en el moment que finís

la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930). Poc abans de l'acabament de la Dictadura, AC s'escindí en dos partits, però a les portes de la República es tornarien a unir, amb la voluntat de respectar l'especificitat de cadascun dels corrents. Per això, la formació resultant s'anomenà Partit Catalanista

Un cop proclamada la República, Nicolau d'Olwer passà al govern provisional de Madrid com a ministre d'Economia, mentre Francesc Macià cridava Carrasco a formar part del govern de Catalunya

Republicà (PCR). N'era un pes pesant l'hel·lenista Lluís Nicolau d'Olwer, a més de Manuel Carrasco. Ambdós representaren aquesta formació, juntament amb Macià Mallo, a l'anomenat «Pacte de San Sebastián» entre les forces republicanes espanyoles, el 17 d'agost de 1930, i s'integrà al comitè revolucionari espanyol que dugué la República. Com a tal, Carrasco havia de tenir una actuació destacada amb l'adveniment del nou règim.

Un cop proclamada la República, arran de les eleccions municipals d'abril de 1931, i malgrat que els resultats electorals del PCR havien estat decebedors, Nicolau d'Olwer passà al govern provisional de Madrid com a ministre d'Economia, mentre F. Macià cridava Carrasco a formar part del Govern



EFE

de Catalunya. Després d'una breu etapa com a ministre de Comunicacions de l'efímera República Catalana, va ser nomenat conseller de Sanitat i Beneficència de la restaurada Generalitat. Al cap de poc temps es convocarien eleccions legislatives per les noves Corts constituents, el 28 de juny de 1931. Així, Carrasco era també conseller del govern Macià en el moment de presentar la seva candidatura a Corts per Girona. De fet, dos dels quatre candidats republicans per Girona eren de fora.

Cal explicar per què Carrasco, malgrat ser barceloní, va optar a presentar-se per Girona. En primer lloc, sembla que Carrasco volia tenir veu i vot a Madrid en les discussions que havien d'esdevenir clau per a la vida del país: en concret, les futures Corts haurien de redactar la Constitució i promulgarien algunes de les lleis constitutives més importants del règim, entre les quals l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. En se-

>> Signants del Pacte de Sant Sebastià. Madrid, 22 d'agost de 1931. Dret, a l'esquerra, Manuel Carrasco. Asseguts, al centre, el ja president de la República Niceto Alcalzà Zamora acompanyat, a un costat, per Alejandro Lerroix i, a l'altre, per Manuel Azaña.

gon lloc, obeïa als pronòstics electorals poc optimistes per al PCR a Barcelona. En efecte, les seves elevades expectatives de vot s'havien vist frustrades ja en les eleccions municipals d'abril, davant l'ascens fulminant d'una nova formació

Carrasco era també conseller del govern Macià en el moment de presentar la seva candidatura a Corts per Girona. De fet, dos dels quatre candidats republicans per Girona eren de fora

liderada per F. Macià, l'Esquerra Republicana (ERC), que aquest cop decidí presentar-se en solitari a Barcelona. En canvi, en altres províncies es promogueren fronts republicans més amplis. Així, els republicans es presentaren a Girona dins d'una candidatura d'unitat que s'anomenà Candidatura d'Entesa Republicana. Integraven aquesta coalició, a més del PCR, representants d'ERC –els federals Salvador Albert i Pey, Miquel Santaló Parvorell i Alberto de Quintana i León– i del Partit Republicà Radical, amb Josep Puig Asprer. Aquest últim era, com Carrasco, de Barcelona.

El prestigi assolit per Carrasco en l'etapa anterior mitjà, però, qualsevol obstacle a la seva candidatura des de terres gironines. El seu activisme catalanista, durant els anys anteriors, li havia provocat no pocs disgustos: Carrasco podia presentar un llarg historial de detencions i consells de guerra. En un d'aquests, el 1923, va ser condem-



nat a sis mesos de presó per un acudit aparegut al setmanari humorístic *L'Es-tevet*, del qual era responsable, i complí la condemna al penal de Burgos. A més, no li mancaven vincles gironins perquè la seva dona, Pilar Azemar, era filla de qui fou arquitecte municipal de Figueres a principis de segle. Carrasco s'hi havia casat 15 anys abans.

Catolicisme i República

La Candidatura d'Entesa Republicana assolí, amb un 77 % dels vots, una victòria aclaparadora a la demarcació de Girona. Votà gairebé el 80 % del cens, i Carrasco aconseguí uns 57.166 vots sobre els 93.280 votants. En el conjunt de Catalunya, ERC obtingué un resultat molt més gran i, com a tal, el diputat Carrasco hagué d'integrar-se dins del grup de la Minoria Catalana al Congrés, que liderava el també advocat Lluís Companys. De seguida, però, el posicionament de Carrasco sobre diversos temes, especialment la qüestió religiosa i la qüestió nacional, haurien de topar amb el plantejament majoritari que anava adoptant l'esquerra parlamentària, fet que el portà a desmarcar-se del seu grup i del partit que l'havia elegit, cada cop més proper a ERC.

>> El president Francesc Macià va visitar Girona el 21 de juny de 1931. Retrat de grup al saló consistorial de l'Ajuntament de Girona. Asseguts, a l'esquerra, Manuel Carrasco i Josep Irla.

La qüestió religiosa va esdevenir un dels principals camps de batalla de la II República. La mala resolució d'aquesta qüestió en les dècades anteriors, repetidament interrompuda, i la bona sintonia, almenys externa, de l'Església catòlica amb la Dictadura de Primo de Rivera no feien preveure bons auguris per a la institució un cop proclamada la República. I això que no eren pocs els clergues catalans que es mostraven favorables a l'adveniment de la Repú-

La Candidatura d'Entesa Republicana assolí, amb un 77 % dels vots, una victòria aclaparadora a la demarcació de Girona. Votà gairebé el 80 % del cens, i Carrasco aconseguí uns 57.166 vots sobre els 93.280 votants

blica, entre altres motius per l'anticatolicisme de l'anterior Dictadura, que havia provocat no pocs problemes amb l'Església catalana. Tanmateix, les Corts resultants de les eleccions de 1931 van donar una majoria anticlerical acusada.

Davant d'aquest escenari, el diputat Carrasco es manifestà aviat com una nota discordant dins del camp republicà, davant del viratge que estaven prenent alguns dels articles de la Constitució i la posició supeditada del PCR envers ERC. Especialment dura va ser la seva posició contra el règim a què quedava sotmesa l'Església catòlica segons el text de l'article 24 -futur 26- de la Constitució. I és que amb la nova legislació l'Església catòlica quedava en pitjors condicions que qualsevol altra confessió religiosa. Es manifestà contrari a la supressió de la Companyia de Jesús, congregació a la qual se sentia molt vinculat des de la seva època d'estudiant, i a la prohibició d'exercir l'ensenyança per part dels ordes religiosos. També defensà fermament el dret a vot de la dona, que part de l'esquerra parlamentària es negava a reconèixer per prejudicis masculins, segons els quals les dones estaven sotmeses a una influència religiosa que podia afectar els resultats electorals.

El plantejament des del qual defensà les seves postures sobre allò que considerava una legislació vexatòria contra l'Església partia de l'ordre liberal i jurídic, no des del catolicisme. Algunes mesures, com prohibir als religiosos l'exercici de la docència, significaven per a ell sacrificar la llibertat a un fals concepte de la salut de la República; a un concepte, de fet, feixista de l'Estat. A més, la seva actuació anava dirigida també a propiciar una entesa entre l'Església i el nou règim, amb l'objectiu de no dissociar la seva fe cristiana de les conviccions democràtiques i republicanes, i a desgrat dels qui defensaven, des de la religió, posicions monàrquiques, per no dir catastrofistes. En qualsevol cas, Companys, com a cap de grup, el desautoritzà en aquesta i altres ocasions. I les pressions de sectors d'ERC conduïren a la seva dimissió com a conseller, a finals d'any 1931.

«Vibració»

El PCR comptava a les comarques gironines amb una vintena d'entitats adherides. La principal era el Foment Catalanista Republicà de Girona, que aquell any inaugurà una nova seu en un pis de la plaça de la Independència. Eren personalitats representatives d'aquesta formació a Girona Joaquim (de) Camps i Arboix i J. M. Pla Dalmau, així com l'impressor olotí, i alcalde d'aquesta població, Joan de Garganta.

A principis de 1932, el PCR gironí començà a publicar un setmanari titulat *Vibració*. Hi apareixia, ja des del primer número, l'adhesió d'una Assemblea de les comarques gironines a l'actitud de Nicolau d'Olwer enfront de la de Carrasco, envers la qüestió religiosa. Una setmana després, *Vibració* publicava el dictamen del consell del partit a Barcelona, que mostrava la disconformitat amb Carrasco per la manca de disciplina. El número del dia 11 de juny tornava a carregar contra l'actitud de Carrasco a les Corts, en aquesta ocasió en relació amb la «infortunada» i «inoportuna» intervenció referida al primer article de l'Estatut d'Autonomia. En aquesta ocasió, Companys l'expulsà de la Minoria Catalana.

De fet, Carrasco va ser també un dels més acèrrims defensors del dret a l'autodeterminació de Catalunya.



ARXIU MUNICIPAL DE GIRONA. HEMEROTECA: EL AUTONOMISTA, 11/06/1931.

ARXIU MUNICIPAL DE GIRONA. HEMEROTECA: EL AUTONOMISTA, 20/06/1931.

>> **La candidatura republicana per Girona a les eleccions legislatives de 1931 fou promocionada pel diari El Autonomista, amb la capçalera encara en castellà. A la dreta, el manifest de la candidatura republicana «als electors de Girona», aparegut al mateix diari.**

Ell sempre defensà haver parlat clar durant el Pacte de San Sebastián amb les altres forces republicanes revolucionàries. Així que es mostrà decebut de com les Corts republicanes del 1931-1933 resolgueren el problema nacional català, supeditant l'Estatut a allò que aquestes acabessin resolent. L'Estatut de Núria havia obtingut un 99 % de vots a favor. Però finalment les Corts havien deixat Catalunya com a «región autónoma», ben lluny de la Repúbli-

El posicionament de Carrasco sobre diversos temes, especialment la qüestió religiosa i la qüestió nacional, hauria de topar amb el plantejament majoritari que anava adoptant l'esquerra parlamentària

ca Catalana que Macià, assessorat per Carrasco, havia proclamat des del balcó de la Generalitat aquell 14 d'abril.

El difícil paper del PCR envers les grans qüestions de país durant la primera legislatura el féu esclatar per dins, i hi hagué una fuga de militants vers la dreta i l'esquerra. A Girona, Camps i Arboix passaria a ERC, mentre que l'arquitecte Rafael Masó s'uniria, com Carrasco, a la Unió Democràtica. De fet, el caire que agafava la legislació republicana durant la primera legislatura portà Carrasco, com a molts altres del seu partit, a un apropament progressiu a un jove partit nacionalista, d'inspiració cristiana, que acabava de néixer: la Unió Democràtica de Catalunya.

Els últims anys

Malgrat que esdevindria un dels màxims dirigents del nou partit UDC, Carrasco no en va ser fundador, ja que quan aquest es creà era diputat d'Acció Catala-



na. L'acostament va ser posterior, i la seva condició de diputat li impedí ocupar cap càrrec intern de partit fins a la dissolució de la legislatura, quan presentà la seva candidatura al comitè de govern d'UDC. Això va ser durant el segon congrés del partit, l'octubre de 1933.

L'esperança generada en la nova República derivà en decepció molt aviat. Tanmateix, en cap moment de la seva actuació parlamentària Carrasco es mostrà deslleial amb el compromís polític contret amb els seus electors a Girona. Més aviat el partit mostrà un biaix ideològic decantat cap a la posició majoritària que, a les Corts, mostraven els partits d'esquerres vers les grans qüestions del moment.

Carrasco, com a diputat per Girona, esdevingué una de les veus més clares al Congrés en favor de l'aprovació íntegra de l'Estatut de Núria, d'una relació diferent (confederal) de Catalunya amb Espanya i d'un tracte just envers les confessions religioses. Més endavant, comentant l'actuació dels seus companys de grup al Congrés, afirmava: «Així es confirma una vegada més l'esterilitat de sacrificar el

>> Visita dels ministres del Govern provisional de la República a Barcelona. El conseller Manuel Carrasco, a l'esquerra, amb el president Francesc Macià, al centre, i el conseller Ventura Gassol, amb corbatí.

principi a l'oportunisme; s'abandonà la doctrina per arrebregar de moment el que fos i com fos, i, al cap d'uns mesos tan sols, la doctrina ja es revenja deixant-nos deseparats per defensar allò que es va obtenir abandonant-la...» (22/12/1934). La posició de Carrasco vindria a representar, doncs, allò que alguns han anomenat la Tercera Espanya: la dels catòlics republicans que no s'alinearen amb cap dels fronts en disputa electoral el 1936, o

Carrasco va ser capturat per l'Armada Nacional quan es dirigia en missió especial de la Generalitat a Euskadi, el març de 1937. Més d'un any després seria afusellat

que acabaren mantenint-se fidels a les institucions legítimes del país després de l'esclat de la guerra, malgrat la persecució religiosa que es desencadenà. Carrasco tornaria a presentar la seva candidatura, amb una UDC en solitari, a les eleccions a Corts de 1933, però ja no resultà elegit. De fet, ni AC ni UDC pogueren donar a Carrasco la massa social suficient que necessitava per projectar-se a les institucions. El sistema electoral majoritari del moment no donava opció a les formacions petites.

Carrasco va ser capturat per l'Armada Nacional quan es dirigia en missió especial de la Generalitat a Euskadi, el març de 1937. Més d'un any després seria afusellat. Franco no li perdonà ni el fet que no pogués demostrar delictes de sang ni la defensa que féu de l'Església catòlica a les Corts, essent diputat per Girona. Pesà més la represàlia al catalanisme que qualsevol altre aspecte humanitari, mediàtic i diplomàtic que la condonació de la pena hagués pogut tenir. Amb la seva mort, Carrasco deixava una viuda i vuit fills.

Jordi Bohigas és historiador.